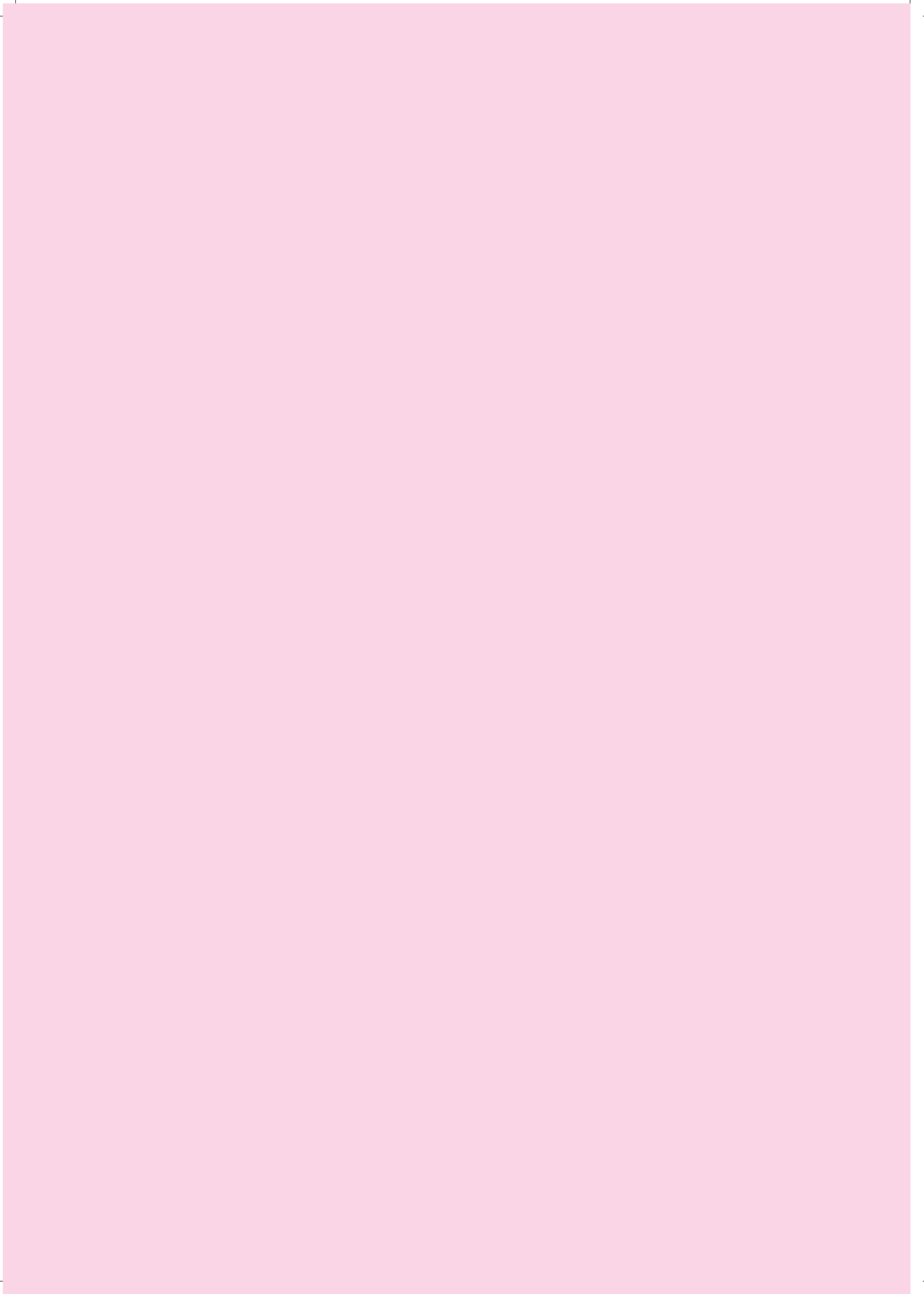
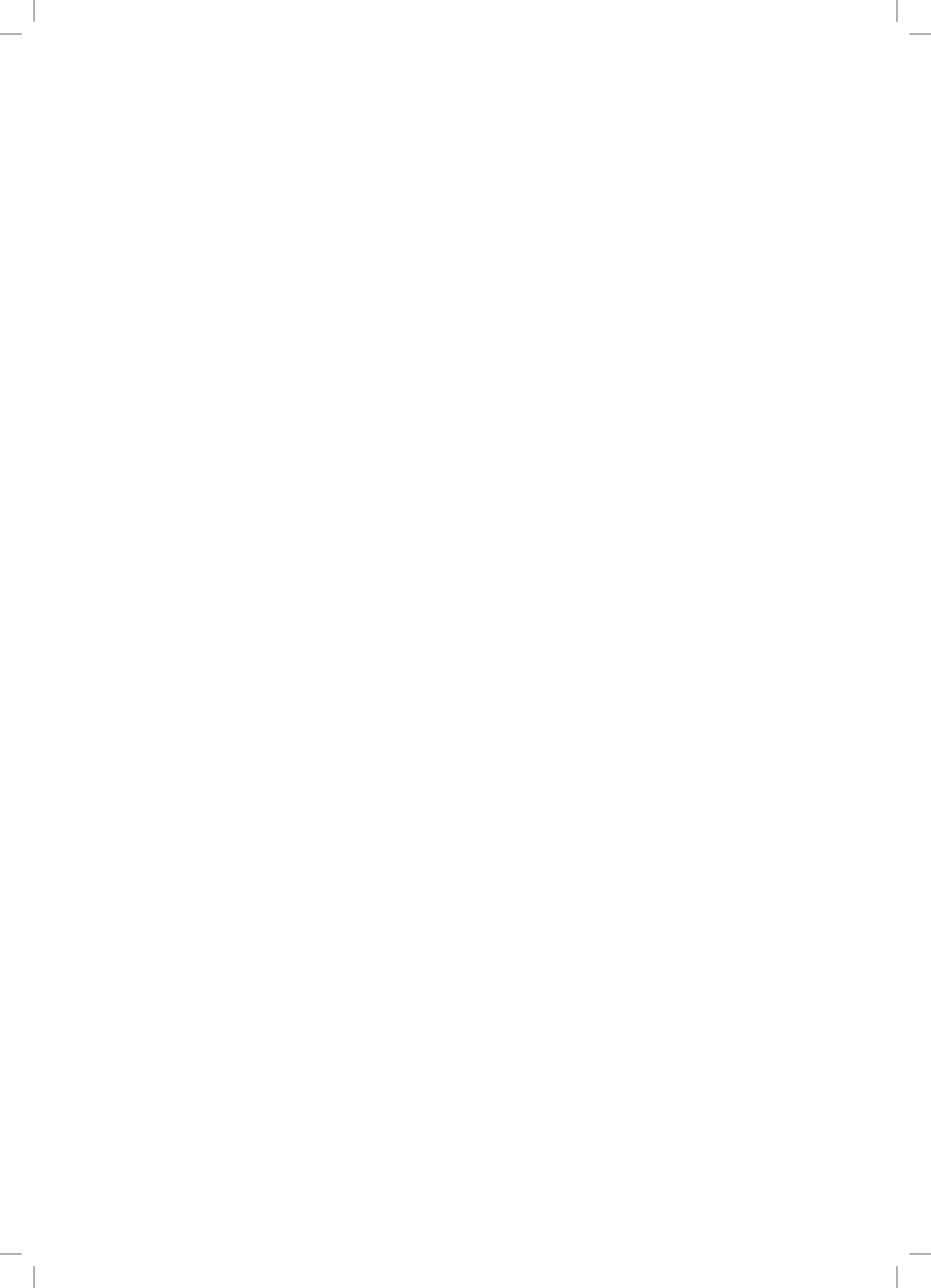

Preporuke za antidiskrimina- cijsku politiku u Hrvatskoj

Sadržaj

1. Osiguranje učinkovite primjene antidiskriminacijskog zakonodavstva / 5
2. Unaprjeđenje strateškog okvira suzbijanja diskriminacije / 7
3. Unaprjeđenje institucionalnog okvira i kapaciteta za provedbu antidiskriminacijske politike / 8
4. Unaprjeđenje obrazovanja i prevencija diskriminacije kroz suzbijanje predrasuda o diskriminiranim skupinama / 11
5. Suzbijanje diskriminacije po osnovi spola / 12
6. Suzbijanje diskriminacije po osnovama seksualne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja / 14
7. Suzbijanje diskriminacije po osnovi etničkog identiteta, rase, boje kože i nacionalne pripadnosti / 16
8. Suzbijanje diskriminacije po osnovi invaliditeta / 19
9. Suzbijanje diskriminacije po osnovi zdravstvenog stanja i u zdravstvenom sustavu / 22
10. Diskriminacija po osnovi dobi / 26

1. **Osiguranje učinkovite primjene antidiskriminacijskog zakonodavstva**
 - 1.1. **Unaprijediti kapacitete pravosuđa za primjenu antidiskriminacijskog prava**

Uvesti obvezne, kontinuirane i specijalizirane edukacije za suce, državne odvjetnike i odvjetnike u području antidiskriminacijskog prava, s posebnim naglaskom na pravilnu primjenu tereta dokazivanja, razumijevanje izravne i neizravne diskriminacije, višestruke i interseksijske diskriminacije, standarde domaćeg i europskog prava te praksu domaćih sudova, Suda Europske unije i Europskog suda za ljudska prava. Takve edukacije potrebno je osigurati kao trajnu sastavnicu stručnog usavršavanja, uz stabilno financiranje iz državnog proračuna, neovisno o projektnim sredstvima.
 - 1.2. **Uspostaviti specijalizaciju unutar pravosuđa za antidiskriminacijske predmete i zločine iz mržnje**

Razviti specijalizirane sudske odjele, specijalizirane referade ili barem stalne kontakt-točke za antidiskriminacijske predmete i predmete zločina iz mržnje, kako bi se povećala kvaliteta odlučivanja, pravna sigurnost i ujednačenost sudske prakse. Istodobno, potrebno je propisati da u antidiskriminacijskim postupcima i u predmetima zločina iz mržnje mogu postupati samo oni suci i državni odvjetnici koji su završili odgovarajuće edukacije iz domaćeg i europskog antidiskriminacijskog zakonodavstva.
 - 1.3. **Osigurati stvarnu dostupnost besplatne pravne pomoći u diskriminacijskim predmetima**

Osigurati dostatna i predvidiva sredstva za provedbu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi građani slabijeg imovinskog stanja imali stvarnu, a ne samo formalnu mogućnost sudske zaštite. To uključuje pokrivanje troškova odvjetnika tijekom cijelog postupka, kao i prilagodbu sustava stvarnim potrebama žrtava diskriminacije, osobito u složenim i dugotrajnim postupcima.
 - 1.4. **Unaprijediti cjelovit sustav praćenja antidiskriminacijskih sudskih postupaka i sudske prakse**

Unaprijediti ažuran, standardiziran i međusobno usporediv sustav praćenja svih sudskih i povezanih postupaka u području diskriminacije. Sustav treba uključivati podatke o osnovi diskriminacije, području u kojem je do diskriminacije došlo, vrsti i statusu počinitelja, spolu i dobi žrtve, mogućoj višestrukoj diskriminaciji te drugim relevantnim obilježjima slučaja.

Potrebno je također anonimizirati i javno objavljivati sve presude u antidiskriminacijskim postupcima i predmetima zločina iz mržnje u jedinstvenoj, javno dostupnoj i pretraživoj bazi podataka, kategoriziranoj prema osnovi diskriminacije, području, tipu počinitelja i drugim relevantnim parametrima.

1.5. Osigurati financijske i procesne preduvjete za stratešku litigaciju

Osigurati stabilne i predvidive izvore financiranja organizacija civilnog društva radi poticanja strateške litigacije, uključujući udružne tužbe, kao važnog mehanizma razvoja sudske prakse i zaštite prava skupina koje su izložene diskriminaciji. Istodobno, potrebno je smanjiti rizike za tužitelje kroz ograničavanje troškova postupka, širenje dostupnosti besplatne pravne pomoći i uspostavu mehanizama koji umanjuju odvratajući učinak visokih troškova i procesne nesigurnosti.

1.6. Skraćivati trajanje antidiskriminacijskih sudskih postupaka

Skratiti trajanje sudskih postupaka u antidiskriminacijskim predmetima uvođenjem prioriteta u postupanju, razumnih rokova za procesne radnje i učinkovitijeg upravljanja predmetima. Time bi se smanjio odvratajući učinak dugotrajnih postupaka na žrtve diskriminacije te povećala djelotvornost i dostupnost pravne zaštite.

1.7. Ujednačiti i pooštriti sankcioniranje diskriminacije

Osigurati ujednačenje i strože sankcioniranje počinitelja diskriminacije donošenjem jasnijih smjernica za sudove i druga nadležna tijela, osobito u pogledu ograničavanja prečeste primjene ublažavanja kazni i uvjetnih osuda. Sankcije trebaju biti učinkovite, proporcionalne i odvratajuće, kako bi se ojačao preventivni učinak prava i poslala jasna društvena poruka o neprihvatljivosti diskriminacije.

1.8. Dosljedno istraživati i progoniti govor mržnje i javno poticanje na mržnju

Osigurati dosljedno, proaktivno i učinkovito istraživanje te sudski progon svih oblika govora mržnje i javnog poticanja na mržnju, uz jasno razlikovanje granica između slobode izražavanja i kažnjivih oblika poticanja na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje. Potrebno je ojačati koordinaciju policije, državnog odvjetništva i sudova kako bi se spriječila selektivna ili pasivna primjena prava. (povezano s: 6.5., 7.10.)

2. Unaprjeđenje strateškog okvira suzbijanja diskriminacije

2.1. Učiniti izradu strateških dokumenata transparentnijom i uključivijom

Unaprijediti proces izrade strateških dokumenata kroz veću transparentnost, pravodobno informiranje javnosti, ranu i stvarnu participaciju relevantnih dionika, uključujući organizacije civilnog društva, pravobraniteljske institucije, stručnu zajednicu i predstavnike ranjivih skupina. Potrebno je smanjiti administrativne zastoje i prekide u radu uzrokovane političkim promjenama te osigurati da promjene vlasti ne dovode do višegodišnjeg odgađanja donošenja ili provedbe ključnih politika.

2.2. Osigurati kontinuitet akcijskih planova i provedbe

Osigurati kontinuitet donošenja akcijskih planova i njihovu pravovremenu provedbu, bez višegodišnjih praznina između dva planska razdoblja. Strateški dokumenti i akcijski planovi moraju se nastavljati jedan na drugi tako da provedba antidiskriminacijskih politika bude stalna, a ne povremena i diskontinuirana.

2.3. Uvesti redovito praćenje i evaluaciju strateških dokumenata

Redovito pratiti provedbu i evaluirati učinke ključnih strateških dokumenata po isteku njihova važenja, a kada je moguće i na polovini provedbenog razdoblja. Nalaze praćenja i evaluacije potrebno je jasno, javno i metodološki dosljedno povezati s izradom novih strateških dokumenata kako bi se izbjeglo ponavljanje istih nedostataka i omogućilo učenje iz prethodne provedbe.

2.4. Sadržajno ojačati strateške dokumente u odnosu na ranjive skupine

Strateške dokumente potrebno je sadržajno ojačati definiranjem konkretnih, ciljanih i provedivih mjera za pojedine ranjive skupine, uključujući LGBTIQ osobe i druge skupine izložene diskriminaciji. Za svaku mjeru potrebno je jasno odrediti rokove, nositelje, izvore financiranja i mjerljive pokazatelje provedbe i učinka, kako bi se omogućilo kvalitetno praćenje i evaluacija stvarnih rezultata politika suzbijanja diskriminacije.

3. Unaprjeđenje institucionalnog okvira i kapaciteta za provedbu antidiskriminacijske politike

3.1. Ojačati kapacitete ključnih institucija izvršne vlasti

Oснаžiti ljudske i financijske kapacitete ključnih institucija izvršne vlasti, osobito Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te Ureda za ravnopravnost spolova, kroz povećanje broja zaposlenih, jačanje stručnih timova i stabilnije proračunsko financiranje. Potrebno je osigurati da ove institucije imaju dovoljno kadrova i resursa za koordinaciju politika, praćenje provedbe, analitički rad i međuresornu suradnju.

3.2. Povećati autonomiju i stručni utjecaj službenika u nadležnim uredima

Osigurati veću autonomiju iskusnih i stručnih službenika unutar nadležnih ureda te ojačati njihovu ulogu u senzibilizaciji donositelja odluka za pitanja ljudskih prava, jednakosti i zabrane diskriminacije. Time bi se osnažila institucionalna memorija i smanjila ovisnost o političkim promjenama.

3.3. Institucionalizirati rad koordinacijskih tijela na visokoj političkoj razini

Institucionalizirati i osigurati kontinuitet rada koordinacijskih tijela na visokoj političkoj razini, poput Savjeta za ljudska prava, uz jasno definirane mandate, sastav, nadležnosti i obvezu redovitog sastajanja. Potrebno je spriječiti da njihov rad ovisi o trenutačnoj političkoj volji, te osigurati dugoročnu koordinaciju i strateško upravljanje politikama ljudskih prava.

3.4. Osigurati pravovremenu provedbu preporuka pravobraniteljskih institucija

Pravovremeno provoditi preporuke pravobraniteljskih institucija i osigurati da javnopravna tijela na njih odgovaraju ozbiljno, sadržajno i u razumnim rokovima. Potrebno je ojačati mehanizme odgovornosti za nepostupanje po preporukama, osobito kada se isto ponavlja iz godine u godinu.

3.5. Osigurati pravodobnu i potpunu dostavu podataka pravobraniteljskim institucijama

Osigurati pravodobnu, potpunu i usporedivu dostavu podataka pravobraniteljskim institucijama od strane tijela javne vlasti, uz mogućnost sankcioniranja nepoštivanja zakonskih obveza dostave podataka. Bez pouzdanih podataka nije moguće kvalitetno pratiti stanje, upozoravati na probleme ni formulirati učinkovite preporuke.

3.6. Reformirati parlamentarni nadzor nad sustavom zaštite od diskriminacije

Reformirati parlamentarni nadzor nad sustavom zaštite od diskriminacije uvođenjem obveze pravovremene i sadržajne rasprave o izvješćima pravobraniteljstva, kao i jačanjem njihove političke vidljivosti. Potrebno je osigurati da se nalazi i preporuke tih institucija sustavno razmatraju u Hrvatskom saboru te da imaju vidljiviji utjecaj na javne politike i zakonodavne inicijative.

3.7. Uspostaviti stabilne modele financiranja organizacija civilnog društva

Uspostaviti stabilne i predvidive modele financiranja organizacija civilnog društva koji nadilaze isključivo projektni pristup, osobito za aktivnosti poput pravne pomoći, strateške litigacije, zagovaranja, praćenja provedbe politika, javnog informiranja i edukacije. Takve organizacije često obavljaju ključne funkcije u sustavu zaštite od diskriminacije, ali bez institucionalne stabilnosti ne mogu dugoročno planirati rad.

3.8. Osigurati stvarno uključivanje organizacija civilnog društva u odlučivanje

Osigurati njihovo stvarno, a ne samo formalno uključivanje u procese donošenja odluka, uz obvezu obrazlaganja neprihvatanja njihovih prijedloga. Konzultacije trebaju biti pravodobne, sadržajne i strukturirane tako da utječu na konačne odluke, a ne da budu svedene na formalnost.

3.9. Unaprijediti strukturu i rad međuresornih tijela i radnih skupina

Unaprijediti strukturu i rad međuresornih tijela i radnih skupina kroz jasnije kriterije članstva, stručne profile potrebne za sudjelovanje, definirane nadležnosti i operativnije formate rada. Time bi se smanjila fragmentiranost sustava i povećala učinkovitost koordinacije između različitih aktera u području suzbijanja diskriminacije.

3.10. Uspostaviti jedinstveni sustav financijskog planiranja i praćenja antidiskriminacijskih politika

Uspostaviti jedinstveni i transparentni sustav financijskog planiranja i praćenja antidiskriminacijskih politika koji omogućuje povezivanje konkretnih mjera s odgovarajućim proračunskim linijama i njihovim učincima. To uključuje razvoj programskog budžetiranja po "klasterima politika" i digitalnih alata koji bi omogućili pravodobno i precizno praćenje alokacija i potrošnje kroz različite sektore i razine vlasti.

3.11. **Osigurati stabilnije i adekvatnije financiranje organizacija civilnog društva, uključujući troškove strateških postupaka**

Osigurati stabilnije i adekvatnije financiranje organizacija civilnog društva, uključujući dugoročne programe financiranja za aktivnosti poput zagovaranja, besplatne pravne pomoći i strateške litigacije. Potrebno je prilagoditi postojeće modele EU financiranja ili uspostaviti nacionalne mehanizme koji bi pokrivali troškove strateških sudskih postupaka, čime bi se ojačala provedba antidiskriminacijskog zakonodavstva.

3.12. **Poticati edukacije državnih i lokalnih službenika o antidiskriminacijskom zakonodavstvu**

Sustavno poticati državne i lokalne službenike na edukacije o antidiskriminacijskom zakonodavstvu, uključujući edukacije koje nudi Državna škola za javnu upravu, kako bi se standardi jednakog postupanja dosljednije primjenjivali u svakodnevnom radu javne uprave.

4. **Unaprjeđenje obrazovanja i prevencija diskriminacije kroz suzbijanje predrasuda o diskriminiranim skupinama**
- 4.1. **Osigurati sustavnu edukaciju odgojno-obrazovnih radnika**

Osigurati sustavnu edukaciju nastavnika, odgojitelja i stručnih suradnika u predškolskim ustanovama i školama o obvezama koje proizlaze iz antidiskriminacijskog zakonodavstva, kao i o metodama smanjenja predrasuda, prevencije stereotipa i izgradnje uključivog obrazovnog okruženja. Takve edukacije trebaju biti dio inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja.
- 4.2. **Sustavno provoditi građanski i zdravstveni odgoj**

Sustavno provoditi građanski i zdravstveni odgoj na svim razinama obrazovanja, u skladu sa znanstvenim spoznajama, načelima ljudskih prava i vrijednostima ravnopravnosti, dostojanstva i solidarnosti. Posebno je važno osigurati da sadržaji o diskriminaciji, različitosti i ravnopravnosti budu stvarno prisutni u obrazovnoj praksi, a ne samo formalno predviđeni.
- 4.3. **Provoditi javne kampanje i istraživanja radi smanjenja predrasuda**

Provoditi istraživanja javnog mnijenja, dobro osmišljene kampanje i druge aktivnosti usmjerene na osvještavanje opće populacije o položaju, pravima i potrebama diskriminiranih skupina. U javnom prostoru potrebno je aktivno afirmirati vrijednosti jednakosti, ravnopravnosti i solidarnosti te dosljedno suprotstavljati normalizaciji stereotipa, stigmatizacije i isključivanja.

5. **Suzbijanje diskriminacije po osnovi spola**

5.1. **Osigurati dosljednu i rigoroznu primjenu kaznenog prava u slučajevima rodno utemeljenog nasilja**

Osigurati dosljedniju, strožu i rodno osjetljivu primjenu Kaznenog zakona u slučajevima rodno utemeljenog nasilja, obiteljskog nasilja i femicida, uz jasnije prepoznavanje rodne dimenzije nasilja i veći naglasak na zaštiti žrtava i odvraćajućem učinku sankcija.

5.2. **Unaprijediti postupanje sudova, policije i sustava socijalne skrbi**

Unaprijediti međusobno usklađeno, pravodobno i žrtvama prilagođeno postupanje sudova, policije i sustava socijalne skrbi u slučajevima nasilja nad ženama, uključujući standardizaciju procjene rizika, hitnost postupanja i bolju koordinaciju institucija.

5.3. **Sustavno i kontinuirano educirati sve uključene službe**

Sustavno i kontinuirano senzibilizirati i educirati sve službe uključene u postupanje u slučajevima rodno uvjetovanog nasilja, uključujući policiju, pravosuđe, centre za socijalnu skrb, zdravstveni sustav i obrazovne institucije, kako bi se smanjila sekundarna viktimizacija i povećala kvaliteta zaštite.

5.4. **Osigurati prevenciju te ujednačenu evidenciju i evaluaciju slučajeva nasilja**

Osigurati sustavno prikupljanje, ujednačenu evidenciju i redovitu evaluaciju slučajeva rodno uvjetovanog nasilja, uključujući usporedive podatke između institucija i praćenje ishoda postupanja. Prevencija mora uključivati i analizu obrazaca nasilja, rizičnih čimbenika i institucionalnih propusta.

5.5. **Donijeti protokol za istrage femicida i sustav upravljanja rizicima**

Donijeti poseban protokol za istrage femicida te razviti cjelovit sustav procjene i upravljanja rizicima od femicida i rodno uvjetovanog nasilja, s jasnim pravilima za međuinstitucionalnu razmjenu informacija i pravodobno djelovanje.

- 5.6. **Povećati kapacitete specijaliziranih skloništa**
- Povećati kapacitete specijaliziranih skloništa namijenjenih ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci, uz osiguranje njihove teritorijalne dostupnosti, stabilnog financiranja i prilagođenosti potrebama žena u različitim životnim situacijama, uključujući žene s invaliditetom i druge višestruko ranjive skupine.
- 5.7. **Jačati obrazovne programe o rodnoj ravnopravnosti i seksualnom obrazovanju**
- Uspostaviti i ojačati obrazovne programe za djecu i mlade o rodnoj ravnopravnosti, rodno uvjetovanom nasilju, nenasilnim odnosima i seksualnom obrazovanju, utemeljene na znanstvenim spoznajama i ljudskim pravima.
- 5.8. **Povećati sankcije za političke stranke koje ne poštuju rodne kvote**
- Povećati sankcije političkim strankama koje ne poštuju propisane kvote pri sastavljanju kandidacijskih lista, do razine koja ih stvarno financijski destimulira od nepridržavanja kvota i potiče ozbiljnu provedbu pravila ravnopravne zastupljenosti.
- 5.9. **Osigurati jednak pristup reproduktivnim pravima i uslugama**
- Osigurati jednak i stvarno dostupan pristup zdravstvenoj zaštiti u području reproduktivnih prava, uključujući pravo na legalno inducirani pobačaj i dostupnost kontracepcije, bez teritorijalne, financijske ili institucionalne diskriminacije.
- 5.10. **Regulirati priziv savjesti ginekologa u javnom zdravstvenom sustavu**
- Regulirati priziv savjesti ginekologa u javnim zdravstvenim ustanovama tako da se uspostavi ravnoteža između prava pojedinca na djelovanje po savjesti i obveze države da osigura stvarnu dostupnost zakonom zajamčenih zdravstvenih usluga bez odgađanja, diskriminacije i teritorijalne neravnomyernosti.
- 5.11. **Regulirati priziv savjesti ljekarnika**
- Regulirati priziv savjesti ljekarnika u javnim i ugovornim ljekarnama HZZO-a na način koji osigurava dostupnost zakonom propisanih lijekova i kontracepcijskih sredstava svim građanima, bez prepreka i uskraćivanja skrbi.
- 5.12. **Ratificirati Konvenciju ILO-a br. 190**
- Ratificirati Konvenciju Međunarodne organizacije rada br. 190 o nasilju i uznemiravanju u svijetu rada te osigurati njezinu provedbu u zakonodavnom i institucionalnom okviru.

- 6. Suzbijanje diskriminacije po osnovama seksualne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja**
 - 6.1. Ubrzati odlučivanje i postupanje u vezi s pravima transrodnih osoba**

Ubrzati rad Nacionalnog zdravstvenog vijeća i drugih nadležnih tijela kako bi transrodne osobe mogle pravodobno i bez nepotrebnih administrativnih zapreka ostvarivati prava u skladu s odabranim rodnim identitetom.
 - 6.2. Urediti pokrivanje troškova medicinske tranzicije i dostupnost zahvata**

Uvesti jasna, transparentna i javno dostupna pravila u HZZO-u o pokrivanju troškova medicinske tranzicije, uključujući kriterije, postupke i opseg prava, te omogućiti izvođenje potrebnih zahvata i medicinskih usluga u Hrvatskoj kako bi se izbjeglo financijsko i zdravstveno opterećenje osoba koje su sada često upućene na inozemstvo.
 - 6.3. Osigurati lokalne centre podrške za mlade LGBTIQ identiteta**

U suradnji s organizacijama civilnog društva i obrazovnim institucijama osigurati financiranje i organizaciju centara podrške mladima LGBTIQ identiteta na lokalnoj razini, uključujući psihosocijalnu podršku, savjetovanje, vršnjačku podršku i sigurne prostore.
 - 6.4. Osigurati dosljednu provedbu Zakona o životnom partnerstvu**

Osigurati kvalitetniju i dosljedniju provedbu Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola kroz usklađivanje podzakonskih propisa, administrativne prakse i postupanja nadležnih tijela s odredbama zakona, kako bi se uklonile prepreke u ostvarivanju prava zajamčenih zakonom.
 - 6.5. Unaprijediti evidenciju zločina iz mržnje i međuresornu suradnju**

Uspostaviti kvalitetniju evidenciju MUP-a i DORH-a o zločinima iz mržnje, uključujući one motivirane seksualnom orijentacijom, rodnim identitetom i rodnim izražavanjem, te unaprijediti međuresornu suradnju radi dosljednijeg prepoznavanja, prijavljivanja, evidentiranja i procesuiranja takvih djela.

6.6. Uvrstiti posebne mjere za LGBTIQ ravnopravnost u strateške dokumente

Donijeti poseban strateški dokument za LGBTIQ ravnopravnost ili, alternativno, u postojeće strategije i akcijske planove uvrstiti poseban, razrađen i provediv skup mjera za LGBTIQ ravnopravnost, u skladu s relevantnim europskim standardima i strateškim okvirom Europske unije za razdoblje 2026.–2030.

7. **Suzbijanje diskriminacije po osnovama etničkog identiteta, rase, boje kože i nacionalne pripadnosti**

7.1. **Povećati informiranost nacionalnih manjina o pravima zajamčenima Ustavnim zakonom**

Povećati informiranost pripadnika nacionalnih manjina o pravima zajamčenim Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, s posebnim naglaskom na članak 22. i mogućnosti ostvarivanja prava pri zapošljavanju pod posebnim uvjetima, uključujući obvezu navođenja nacionalnosti kada se kandidati pozivaju na posebne manjinske kvote.

7.2. **Uvesti sankcije za nepridržavanje odredbi o zapošljavanju pripadnika manjina**

Propisati učinkovite sankcije za nepridržavanje članka 22., po uzoru na postojeće sankcije za nepoštivanje kvota pri zapošljavanju osoba s invaliditetom i hrvatskih branitelja, kako bi pravo na prednost pri zapošljavanju postalo stvarno provedivo, a ne deklarativno.

7.3. **Ojačati kapacitete vijeća nacionalnih manjina**

Ojačati finansijske kapacitete lokalnih i regionalnih vijeća nacionalnih manjina za učinkovito suzbijanje diskriminacije i provedbu aktivnosti prava nacionalnih manjina, uključujući edukacije o pravima manjina, antidiskriminacijskom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite.

7.4. **Izmijeniti i dosljedno primjenjivati propise o jeziku i pismu nacionalnih manjina**

Izmijeniti Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina i osigurati njegovu dosljednu primjenu na cijelom teritoriju Republike Hrvatske, bez selektivne ili politički uvjetovane provedbe.

7.5. **Ukinuti segregirane romske razrede i osigurati inkluzivno obrazovanje za romsku djecu**

Dokinuti segregirane romske razrede i osigurati inkluzivno, kvalitetno i nediskriminatorno obrazovanje za romsku djecu, uključujući podršku pri uključivanju u redovite odgojno-obrazovne programe, jezičnu i stručnu podršku te mjere za sprječavanje institucionalne segregacije.

7.6. **Ulagati u stambene uvjete romske populacije i desegregaciju stanovanja**

Ulagati u poboljšanje stambenih uvjeta romske populacije te provoditi mjere postupne desegregacije stanovanja, uz koordinaciju stambene,

obrazovne, socijalne i lokalne politike kako bi se smanjila prostorna izolacija i njezine posljedice.

7.7. Provoditi edukacije o pravima manjina i antidiskriminacijskim obvezama

Provoditi mjere senzibilizacije o pravima Roma, Srba i drugih manjina te migrantskih skupina, kao i široke i kontinuirane edukacije o antidiskriminacijskim obvezama za stanodavce, poslodavce, službenike i druge relevantne skupine.

7.8. Provoditi kampanje za smanjenje socijalne distance i predrasuda

Provoditi kampanje i edukacijske aktivnosti usmjerene na smanjenje socijalne distance i predrasuda prema nacionalnim manjinama i manjinskim skupinama u općoj populaciji, a osobito među djecom i mladima, kako bi se dugoročno smanjila društvena prihvatljivost diskriminacije.

7.9. Organizirati tečajeve hrvatskog jezika za izbjeglice i druge migrante

Organizirati dostupne i dovoljno rasprostranjene tečajeve hrvatskog jezika za izbjeglice i druge migrante kako bi se olakšala njihova integracija, školovanje, pristup javnim uslugama i zapošljavanje.

7.10. Pravodobno i jasno javno osuđivati te pravosudno sankcionirati nasilje, govor mržnje i uznemiravanje manjina

Pravodobno, jasno i na najvišoj političkoj i institucionalnoj razini javno osuđivati i sankcionirati nasilje nad manjinama, zločine iz mržnje, govor mržnje i druge oblike javnog uznemiravanja srpske i drugih nacionalnih manjina te njihovih organizacija. Takva osuda mora biti dosljedna, a ne selektivna, kako bi imala preventivni i simbolički učinak. Treba strože sankcionirati neprihvatljiva ustaška nazivlja i simbole te senzibilizirati javnost na neprihvatljivost govora mržnje proizašao iz tzv. dvostruke konotacije.

7.11. Donijeti sveobuhvatnu i kvalitetnu migracijsku i integracijsku strategiju

Donijeti migracijsku i integracijsku strategiju s jasno određenim ciljevima, mjerama i aktivnostima te konkretnim indikatorima provedbe i učinka koja se odnosi na sve osobe migrantskog podrijetla, neovisno o načinima reguliranja njihovog statusa, kao i mjere koje ciljaju na senzibilizaciju domaćeg stanovništva u svrhu smanjivanja rasističkih i nacionalističkih stavova i govora mržnje. To uključuje, među ostalima, tražitelje međunarodne i privremene zaštite, osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom i migrantske radnike.

7.12. **Zaštita radnih prava migrantskih radnika**

Pravodobno, jasno i na najvišoj političkoj i institucionalnoj razini osigurati učinkovitu zaštitu radnih prava migrantskih radnika, uključujući pravo na dostojanstvene uvjete rada, pravednu naknadu, sigurnost na radu i pristup pravnoj zaštiti. Potrebno je dosljedno nadzirati poslodavce i posrednike u zapošljavanju te sankcionirati sve oblike iskorištavanja, diskriminacije i kršenja radnog zakonodavstva. Posebnu pozornost treba posvetiti informiranju migrantskih radnika o njihovim pravima i dostupnim mehanizmima zaštite, kao i uklanjanju administrativnih i jezičnih prepreka u ostvarivanju tih prava. Također, potrebno je unaprijediti međuinstitucionalnu suradnju kako bi se osigurala učinkovita provedba propisa i prevencija zlouporaba.

8. **Suzbijanje diskriminacije po osnovi invaliditeta**

8.1. **Uspostaviti jedinstven i međuresorno primjenjiv sustav procjene invaliditeta**

Uspostaviti jedinstven, međuresorno primjenjiv sustav procjene invaliditeta temeljen na biopsihosocijalnom modelu, umjesto fragmentiranih i sektorski odvojenih modela procjene. Sustav treba omogućiti funkcionalno priznavanje statusa osobama koje dolaze iz drugih država članica EU, trećih zemalja, kao i migrantima, povratnicima, sezonskim radnicima i izbjeglicama, bez nepotrebnih ponovnih vještačenja. Potrebno ga je povezati s praksama i standardima EU-a, Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i relevantnim smjernicama za krizne i prekogranične situacije.

8.2. **Reformirati sustav poslovne sposobnosti i uvesti model podržanog odlučivanja**

Zamijeniti sustav potpunog ili širokog oduzimanja poslovne sposobnosti modelom podržanog odlučivanja, koji počiva na autonomiji, ravnopravnosti i poštivanju volje osobe. U tu svrhu potrebno je izmijeniti relevantne zakone i osigurati edukaciju stručnjaka iz socijalne skrbi, pravosuđa i zdravstva za provedbu modela koji osobu ne isključuje iz odlučivanja o vlastitom životu.

8.3. **Osigurati osobnu asistenciju kao univerzalnu javnu uslugu**

Osigurati univerzalan, trajno financiran i geografski ravnomjerno dostupan sustav osobne asistencije kao javne usluge, pri čemu se opseg podrške utvrđuje prema specifičnim potrebama i životnim aspiracijama pojedine osobe s invaliditetom, neovisno o vrsti invaliditeta, dobi ili formalnom statusu. Sustav treba uključivati višestruke oblike podrške za osobe s kompleksnim teškoćama i za osobe koje žive u ruralnim i slabije dostupnim područjima. Potrebno je uspostaviti trajan model obuke, zapošljavanja i zadržavanja potrebnih kadrova, uz dostatna proračunska sredstva povrh EU fondova i u suradnji s jedinicama lokalne i područne samouprave.

8.4. **Jačati inkluzivno obrazovanje i podršku pri osamostaljenju**

Jačati institucionalnu podršku inkluzivnom obrazovanju u svim fazama, od ranog razvoja do visokog obrazovanja. To uključuje stabilno financiranje pomoćnika u nastavi, edukaciju nastavnika, socijalno i vršnjačko mentorstvo, praćenje kvalitete, kao i mehanizme podrške pri zapošljavanju i osamostaljenju nakon školovanja, s naglaskom na stanovanje uz podršku.

Potrebno je revidirati programe specijalnih odgojno-obrazovnih ustanova, unaprijediti njihovu integraciju s redovnim vrtićima i školama te osigurati sustavnu podršku studentima s invaliditetom u okviru sveučilišnih sustava. Također je nužno sustavno povećavati opseg stručnog kadra u odgojno-obrazovnom sustavu te povezanim sustavima socijalne skrbi i zdravstva radi stvarnog osiguranja inkluzivnog obrazovanja.

8.5. Razvijati mjere zapošljavanja uz podršku i zaštite radnih prava

Sustavno razvijati mjere koje osobama s invaliditetom omogućuju pristup tržištu rada, uključujući zapošljavanje uz podršku, prilagodbu radnih mjesta, dovoljan broj radnih asistenata i instruktora, podršku samozapošljavanju, dostupnu pravnu zaštitu u slučajevima diskriminacije i jačanje inspekcijskog nadzora nad poslodavcima.

8.6. Provesti deinstitutionalizaciju i razvoj usluga u zajednici

Osigurati sva nužna sredstva, pratiti provedbu i provesti obuhvatnu evaluaciju učinaka Nacionalnog plana razvoja socijalnih usluga i Operativnog plana deinstitutionalizacije. Za naredno razdoblje potrebno je donijeti jedinstveni Nacionalni plan razvoja usluga u zajednici i deinstitutionalizacije koji obuhvaća sve vrste pružatelja, sve prioritetne usluge te predviđa ulaganja u kadrove, kvalitetu, integraciju i održivost usluga na razini lokalne zajednice. Planirani Operativni plan dugotrajne skrbi treba staviti naglasak na skrb u domu i zajednici te na horizontalnu i vertikalnu integraciju zdravstvenih i socijalnih usluga, a u budućem ciklusu planiranja povezati ga s razvojem socijalnih i zdravstvenih usluga i deinstitutionalizacije u jedinstven strateški paket mjera.

8.7. Osigurati pristupačnost u svim dimenzijama

Dosljedno primjenjivati standarde razumne prilagodbe i univerzalnog dizajna u svim javnim prostorima, prometu, digitalnim uslugama, obrazovanju i zdravstvu. Potrebno je uspostaviti mehanizme kontrole i sankcija za nepridržavanje standarda pristupačnosti te uključiti osobe s invaliditetom u dizajn, testiranje i evaluaciju pristupačnih rješenja. Također treba pokrenuti programe tehničke pomoći za javni, neprofitni i poslovni sektor radi ubrzane prilagodbe hrvatskog digitalnog prostora Europskom aktu o pristupačnosti.

8.8. Ojačati zaštitu od nasilja, kriznu pripremljenost i osjetljivost sustava

Osigurati specijalizirane mehanizme za prevenciju i odgovor na nasilje nad osobama s invaliditetom, uključujući žene, djecu i starije osobe s invaliditetom. To uključuje protokole za procjenu rizika u obitelji i institucijama, pristupačne mehanizme prijave, pojačan nadzor i prilagođene intervencije. Potrebno je razviti inkluzivne krizne protokole za situacije poput potresa, pandemija i drugih kriza, osigurati pristupačne evaluacijske kapacitete i podršku u kriznim situacijama te hitno

prilagoditi skloništa za žrtve nasilja, osobito za žene s invaliditetom i djecu s teškoćama. Sve to nužno je radi dosljednije provedbe obveza iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, Istanbulske konvencije, preporuka GREVIO-a i zaključnih preporuka UN Odbora za prava osoba s invaliditetom.

8.9. Reformirati financiranje usluga i organizacija osoba s invaliditetom

Reformirati način financiranja socijalnih usluga i organizacija civilnog društva tako da se uvedu višegodišnji ugovori, realni cjenici, institucionalne potpore za temeljni rad i priznanje udruga osoba s invaliditetom kao ravnopravnih pružatelja usluga. Time se osigurava stabilnost, razvoj kadrova i kvalitetna podrška korisnicima.

8.10. Osigurati participaciju osoba s invaliditetom i promjenu javnog narativa

Uključiti osobe s invaliditetom i njihove organizacije u sve faze oblikovanja, provedbe i evaluacije javnih politika. Osigurati pristupačnost biračkih mjesta i političkih materijala te mijenjati javni diskurs iz okvira milosrđa i humanitarnog pristupa u okvir ravnopravnosti, dostojanstva i građanskih prava.

9. **Suzbijanje diskriminacije po osnovi zdravstvenog stanja i u zdravstvenom sustavu**

9.1. **Osigurati ravnomjernu teritorijalnu dostupnost zdravstvenih usluga**

Osigurati ravnomjernu dostupnost zdravstvenih usluga u svim regijama Hrvatske, uključujući specijalističke preglede u svakoj županiji, kako bi se smanjile teritorijalne nejednakosti u pristupu zdravstvu.

9.2. **Uvesti poticaje za zapošljavanje zdravstvenih radnika u slabije dostupnim područjima**

Uvesti stimulativne modele zapošljavanja i zadržavanja zdravstvenih radnika na otocima, u ruralnim i slabije razvijenim područjima, uključujući financijske, stambene i karijerne poticaje.

9.3. **Ojačati sustav telemedicine i specijalističkih konzultacija na daljinu**

Ojačati sustav telemedicine kako bi pacijenti, osobito oni iz udaljenih krajeva, mogli ostvariti konzultacije sa specijalistima bez potrebe za čestim i skupim putovanjima.

9.4. **Osigurati prijevoz i pokrivanje troškova puta za pacijente iz ruralnih krajeva**

Osigurati učinkovit javni prijevoz za pacijente iz ruralnih i slabije povezanih područja do bolnica i domova zdravlja te osigurati pokrivanje troškova puta kada javni prijevoz nije dostupan ili nije primjeren zdravstvenom stanju pacijenta.

9.5. **Uspostaviti potpunu integraciju i digitalizaciju zdravstvenog sustava**

Osigurati potpunu integraciju i digitalizaciju zdravstvenog sustava kako bi liječnici na svim razinama zdravstvene zaštite, uključujući hitnu službu, imali pravovremen, siguran i funkcionalan pristup medicinskoj dokumentaciji pacijenata. Time bi se omogućilo kvalitetnije i učinkovitije konzilijarno liječenje, smanjilo administrativno opterećenje i unaprijedila kontinuitet skrbi.

9.6. **Učiniti liste čekanja transparentnima i usporedivima**

Uspostaviti javno dostupne, ažurne i transparentne liste čekanja po bolnicama, ustanovama i vrstama postupaka, tako da pacijenti mogu usporediti dostupnost usluga i realno planirati liječenje.

- 9.7. **Uvesti standardizirani sustav prioritizacije**
Uvesti standardizirani sustav prioritizacije za hitne, onkološke, kronične i druge vremenski osjetljive slučajeve kako bi se smanjila arbitrarnost u naručivanju i osigurala pravednija raspodjela termina.
- 9.8. **Nastaviti digitalizaciju naručivanja i unaprijediti e-Naručivanje**
Nastaviti digitalizaciju sustava naručivanja i unaprijediti e-Naručivanje tako da bude preglednije, funkcionalnije i dostupnije građanima različitih razina digitalne pismenosti.
- 9.9. **Povećati kapacitete sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite**
Povećati kapacitete sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite kako bi se smanjile liste čekanja, rasteretile preopterećene ustanove i osigurala dostupnost složenijih dijagnostičkih i terapijskih postupaka.
- 9.10. **Sustavno provesti akreditaciju bolnica i javno objavljivati rezultate**
Sustavno provesti akreditaciju bolnica sukladno važećem zakonodavnom okviru, uz uspostavu jasnih standarda kvalitete, redovito vanjsko vrednovanje i javnu objavu rezultata, radi ujednačavanja kvalitete zdravstvene skrbi i jačanja upravljanja zdravstvenim sustavom.
- 9.11. **Ojačati primarnu zdravstvenu zaštitu, prevenciju i palijativnu skrb**
Osnažiti primarnu zdravstvenu zaštitu kroz jačanje kapaciteta i dostupnosti liječnika obiteljske medicine, pedijatrije i ginekologije te proširenje njihovih ovlasti. Povećati ulaganja u preventivne programe, osobito u području kroničnih i rijetkih bolesti, kao i u liječenje i rehabilitaciju. Razviti sustav palijativne skrbi kroz mobilne timove, dnevne centre i podršku obiteljima te prioritetno ulagati u domove zdravlja i lokalne zdravstvene centre, uz veću decentralizaciju odlučivanja.
- 9.12. **Osigurati financijsku pravednost i dostupnost terapija**
Povećati ukupna proračunska izdvajanja za zdravstvo prema razinama usporedivima s prosjekom EU-a te unaprijediti sustav financijskog upravljanja uz bolje korištenje različitih izvora financiranja, uključujući resorne proračune, HZZO, jedinice lokalne i područne samouprave, EU fondove i bilateralne mehanizme. Istodobno, potrebno je osigurati dostupnost medicinskih usluga i terapija uvođenjem jasnih kriterija za dostupnost lijekova i terapija, revidirati dopunsko zdravstveno osiguranje kako bi bilo dostupno građanima s niskim prihodima te osigurati besplatno dopunsko osiguranje za socijalno ugrožene skupine. Posebno

je važno osigurati ravnopravan pristup skupim terapijama bez obzira na imovinsko stanje.

9.13. **Uvesti kontinuiranu edukaciju zdravstvenih radnika o pravima, interseksionalnosti i nediskriminaciji**

Uvesti obveznu i kontinuiranu edukaciju zdravstvenih radnika o pravima pacijenata, zabrani diskriminacije, interseksionalnosti i radu s ranjivim skupinama, kako u okviru visokoškolskih i strukovnih programa tako i kroz trajno stručno usavršavanje.

9.14. **Prilagoditi zdravstvene ustanove i osigurati podršku za ranjive skupine**

Prilagoditi infrastrukturu zdravstvenih ustanova osobama s invaliditetom i drugim ranjivim skupinama te uvesti medijatore, prevoditelje i koordinateure za rad s Romima, migrantima i osobama s invaliditetom. Uz to, potrebno je aktivno informirati građane o pravima pacijenata i mehanizmima zaštite od diskriminacije i drugih kršenja prava pacijenata.

9.15. **Značajno povećati ulaganja u zdravstvenu pismenost**

Značajno povećati ulaganja u zdravstvenu pismenost, u suradnji s Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo, udrugama, školama i medijima. Potrebno je razviti inkluzivne javnozdravstvene kampanje s participativnim pristupom te povezati zdravstveni i obrazovni sustav radi bolje podrške djeci i mladima s ozbiljnim zdravstvenim stanjima.

9.16. **Zaštiti prava radnika s kroničnim i mentalnim stanjima te urediti odnos zdravlja i rada**

Uvesti obveznu edukaciju poslodavaca, inspektora rada i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o pravima radnika s kroničnim, mentalnim i drugim ozbiljnim zdravstvenim stanjima. Osigurati učinkovit nadzor nad otkazima, reorganizacijama i drugim radnopravnim situacijama koje nepovoljno pogađaju osobe u liječenju ili oporavku te uključiti zaštitu zdravlja i zabranu diskriminacije u kolektivne ugovore i interne akte o radu.

9.17. **Uskladiti zakonodavstvo s pravom na zaborav i ojačati nadzor nad tržištem osiguranja**

Uskladiti nacionalno zakonodavstvo s europskim standardima prava na zaborav za osobe koje su se oporavile od određenih bolesti te unaprijediti nadzor nad tržištem osiguranja kroz jačanje uloge Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Potrebno je osigurati transparentno i obrazloženo postupanje osiguravatelja te djelotvorno pravo na prigovor i žalbu za osiguranike.

9.18. **Sustavno uključivati pacijente i organizacije civilnog društva u zdravstvene politike**

Sustavno uključivati pacijente i organizacije civilnog društva u oblikovanje, provedbu i evaluaciju zdravstvenih politika, kao i u rasprave o prioritetima zdravstvenog sustava.

9.19. **Uspostaviti javno dostupnu bazu prijava i preporuka tijela za prava pacijenata**

Osigurati sustavno poštovanje obveze redovitog godišnjeg izvještavanja županijskih povjerenstava i Povjerenstva za promicanje i zaštitu prava pacijenata pri Ministarstvu zdravstva te uspostaviti jedinstvenu, javno dostupnu i pretraživu nacionalnu bazu njihovih prijava, preporuka i odluka. Potrebno je propisati obvezu da se ti podaci koriste u radu izvršne i zakonodavne vlasti, neovisnih institucija i znanstvenih tijela.

9.20. **Urediti djelovanje javnog zdravstva u kriznim situacijama na temelju ljudskih prava**

Uvesti jasne kriterije za krizne mjere koje mogu ograničiti ljudska prava, temeljene na znanstvenim spoznajama, nužnosti, zakonitosti, nediskriminaciji i vremenskoj ograničenosti. Krizne mjere moraju se donositi uz konzultacije s pravobraniteljima i organizacijama za ljudska prava te uz pravodobno, razumljivo i višekanalno informiranje građana. Potrebno je osigurati jednak pristup informacijama, aktivno suzbijanje dezinformacija, pristup pravdi za žrtve kršenja ljudskih prava, slobodu medija i prostor za civilno društvo i branitelje ljudskih prava. Važno je uključiti ranjive skupine u donošenje mjera i procjenu njihovih učinaka te ulagati u kapacitete za krizno međuresorno i međusektorsko djelovanje, uz aktivno uključivanje i obuku građana.

10. Diskriminacija po osnovi dobi

10.1. Uspostaviti sustavno prikupljanje i javnu objavu podataka o dobnoj diskriminaciji

Uspostaviti sustavno prikupljanje, analizu i javnu objavu podataka o dobnoj diskriminaciji, uključujući višestruku diskriminaciju, te unaprijediti dostupnost i učinkovitost mehanizama prijave. Podaci trebaju omogućiti razlikovanje iskustava djece, mladih i starijih osoba te prepoznavanje preklapanja s drugim osnovama diskriminacije.

10.2. Uspostaviti trajni međuresorni mehanizam koordinacije politika za suzbijanje dobne diskriminacije

Uspostaviti trajni međuresorni mehanizam koordinacije politika za suzbijanje dobne diskriminacije, uz jasnu obvezu praćenja provedbe i redovitog izvještavanja, kako bi se izbjegla fragmentacija između sektora obrazovanja, rada, zdravstva i socijalne skrbi.

10.3. Donijeti i provoditi plan razvoja kadrova u ključnim sustavima

Donijeti i provoditi plan razvoja kadrova u zdravstvu, obrazovanju i socijalnoj skrbi, s posebnim naglaskom na deficitarna zanimanja i ravnomjernu teritorijalnu dostupnost usluga. Nedostatak kadrova osobito snažno pogađa djecu, mlade i starije osobe u manjim sredinama.

10.4. Osigurati ujednačenu dostupnost i kvalitetu predškolskog i školskog obrazovanja

Osigurati teritorijalno ujednačenu dostupnost i kvalitetu predškolskog i školskog obrazovanja, uključujući stručnu podršku, materijalne uvjete i uključivanje djece iz ranjivih skupina.

10.5. Uvesti obveznu edukaciju odgojno-obrazovnih radnika o zabrani diskriminacije

Uvesti obveznu edukaciju odgojno-obrazovnih radnika o zabrani diskriminacije, različitim oblicima isključenosti i odgovarajućem postupanju, uz jasne i provedive protokole za postupanje u slučajevima diskriminacije, nasilja i uznemiravanja.

10.6. Uspostaviti sustav rane intervencije u svim dijelovima Hrvatske

Uspostaviti i osigurati dostupnost sustava rane intervencije u svim dijelovima Hrvatske, neovisno o mjestu stanovanja, kako bi djeca s

razvojnim rizicima i teškoćama te njihove obitelji dobili pravodobnu podršku.

10.7. **Osigurati usluge podrške djeci s teškoćama i njihovim obiteljima**

Osigurati dostupnost usluga podrške djeci s teškoćama i njihovim obiteljima, uključujući asistente, stručne timove, rehabilitacijske usluge i usluge predaha, kako bi se smanjilo opterećenje obitelji i povećala uključenost djece u zajednicu.

10.8. **Razvijati preventivne programe podrške obiteljima**

Razvijati i provoditi preventivne programe podrške obiteljima radi smanjenja izdvajanja djece zbog siromaštva i drugih socioekonomskih razloga koji se mogu adresirati podrškom u zajednici.

10.9. **Razviti koordinirane mjere za mlade koje povezuju rad, stanovanje i mentalno zdravlje**

Razviti i provoditi koordinirane mjere za mlade koje obuhvaćaju zapošljavanje, stanovanje, pristup javnim uslugama i mentalno zdravlje, kako bi se odgovorilo na međusobno povezane prepreke socijalnog uključivanja.

10.10. **Suzbijati dobnu diskriminaciju i zlouporabu nesigurnih oblika rada i razvijati programe kvalitetnog prvog zaposlenja i učenja kroz rad**

Pojačati nadzor i sankcioniranje dobne diskriminacije u zapošljavanju mladih, uključujući zlouporabu nesigurnih oblika rada, lažnih pripravništava, rada bez stvarne perspektive napredovanja i drugih oblika prekarizacije. Razvijati programe kvalitetnog prvog zaposlenja i učenja kroz rad koji doista povećavaju zapošljivost mladih, a ne služe samo kao kratkoročna i slabo plaćena zamjena za standardno zapošljavanje.

10.11. **Povećati dostupnost usluga mentalnog zdravlja za mlade**

Povećati dostupnost usluga mentalnog zdravlja za mlade u obrazovnom sustavu i lokalnoj zajednici, uključujući savjetovašta, psihološku podršku i pravodobno upućivanje na specijalizirane usluge.

10.12. **Unaprijediti sustav usklađivanja mirovina i smanjivati siromaštvo starijih osoba**

Izmijeniti formulu usklađivanja mirovina kako bi bolje pratila rast troškova života te razviti ciljne mjere za smanjenje siromaštva starijih osoba, osobito onih koje žive same, žena starije dobi i osoba s niskim mirovinama.

10.13. **Provesti analizu položaja starijih osoba radi ciljne politike**

Provesti sveobuhvatnu analizu položaja starijih osoba radi donošenja ciljanih mjera za smanjenje rizika od siromaštva, socijalne isključenosti, zdravstvene i digitalne zapostavljenosti te institucionalne nevidljivosti.

10.14. **Povećati dostupnost dugotrajne skrbi i smanjiti liste čekanja te učiniti informacije o listama čekanja i smještajnim kapacitetima transparentnima**

Povećati dostupnost dugotrajne skrbi kroz razvoj izvaninstitucionalnih usluga, proširenje kapaciteta smještaja i smanjenje lista čekanja, uz veći naglasak na usluge u domu i zajednici. Osigurati transparentne, lako dostupne i redovito ažurirane informacije o listama čekanja i kapacitetima smještaja kako bi korisnici i njihove obitelji mogli donositi informirane odluke.

10.15. **Uspostaviti evidenciju licenciranih pružatelja smještaja i suzbiti ilegalne pružatelje**

Uspostaviti javno dostupnu i redovito ažuriranu evidenciju licenciranih pružatelja smještaja te pojačati nadzor nad ilegalnim pružateljima, kako bi se zaštitila sigurnost i dostojanstvo starijih osoba.

10.16. **Donijeti dugoročnu politiku zapošljavanja i zadržavanja kadrova u dugotrajnoj skrbi**

Donijeti i provoditi dugoročnu politiku zapošljavanja, obrazovanja i zadržavanja kadrova u sustavu dugotrajne skrbi, uključujući poboljšanje uvjeta rada i mogućnosti stručnog napredovanja.

10.17. **Urediti radnopravni okvir za članove obitelji koji skrbe o starijima**

Izmijeniti zakonodavni okvir kako bi se omogućilo korištenje bolovanja, duljeg dopusta ili drugih oblika odsutnosti radi skrbi o starijim članovima obitelji, uključujući mogućnost mirovanja staža i odgovarajuće naknade, te uvesti fleksibilne oblike rada prilagođene obvezama skrbi.

10.18. **Urediti status njegovatelja za članove obitelji koji skrbe o starijim i nemoćnim osobama**

Jasno urediti status njegovatelja za članove obitelji koji skrbe o starijim i nemoćnim osobama kako bi imali pravnu sigurnost, pristup pravima i odgovarajuću podršku.

10.19. **Proširiti dostupnost usluga odmora od skrbi na sve neformalne skrbnike**

Proširiti dostupnost usluga odmora od skrbi na sve neformalne skrbnike, neovisno o tome imaju li formalno priznat status roditelja njegovatelja ili njegovatelja. Time bi se smanjilo preopterećenje članova obitelji i spriječilo njihovo zdravstveno i socijalno iscrpljivanje.

10.20. **Spriječiti da digitalizacija isključuje starije osobe**

Osigurati da digitalizacija javnih i privatnih usluga ne isključuje starije osobe, uz zadržavanje dostupnosti usluga u nedigitalnom obliku, razvoj podrške za korištenje digitalnih usluga i prilagodbu sustava osobama niže digitalne pismenosti.

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

ZA IZDAVAČA

Cvijeta Senta

AUTORICE

Marina Škrabalo

Tea Škokić

Sara Lalić

SURADNICA NA ISTRAŽIVANJU

Marinella Matejčić

LEKTURA

Marina Sardelić

PRIJELOM

Radnja, Antonio Karača

TISAK

ACT Printlab d.o.o.

NAKLADA

200

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005959816009366.

ISBN: 978-953-7729-78-3

**Sufinancira
Europska unija**

Sufinancirano sredstvima Europske unije. Stavovi i mišljenja izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske komisije – Glavne uprave za pravosuđe i zaštitu potrošača. Ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Publikacija je dio projekta "FRED – Za jednakost i raznolikost, protiv rasizma" kojeg provodi Centar za mirovne studije u sklopu Programa Unije građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV).

**VLADA REPUBLIKE
HRVATSKE**
Ured za udruge

Projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

